

Strategies for Improving the National Report on the Universal Periodic Review (UPR) of the Islamic Republic of Iran in the Field of Women

Abstract

The aim of this study was to identify the strategies for amending the National Report on the Periodic Global Review of Human Rights in the Islamic Republic of Iran in the field of women. The statistical population of this study includes professors, experts and activists in the field of human rights and women's rights (25 people), The research method is qualitative and based on in-depth interviews. Based on the results, attention to women's political and civil rights, highlighting gaps and shortcomings in the reports and presenting programs to strengthen them, use content production and expressions of progress in the language of women in human rights reports and Publicizing the National Report on the Periodic Global Review of the Human Rights of the Islamic Republic of Iran is one of the most important suggestions and solutions to strengthen and amend the National Report on the Periodic Global Review of Human Rights of the Islamic Republic of Iran in the field of women.

Keywords: Human Rights, Women, National Report on the World Human Rights Periodical Review, Iran.

ارتقای گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر (UPR) جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان؛ الزامات و راهکارها

حدیث شهسواری^۱

مسلم آقایی طوق^۲

پرویز باقری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

چکیده

یکی از مسائلی که در عصر حاضر ذهن بسیاری از متفکرین جهان را به خود مشغول داشته مسئله حقوق بشر است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی راهکارهای اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل اساتید، کارشناسان و فعالان در حوزه حقوق بشر و حقوق زنان می باشد به تعداد (۲۵ نفر)، روش تحقیق کیفی و مبتنی بر مصاحبه عمیق است. بر اساس نتایج بدست آمده، توجه به حقوق سیاسی و مدنی زنان، مطرح کردن خلاها و کاستی‌ها در گزارش‌ها و ارائه برنامه‌هایی برای تقویت آنها، استفاده از تولید محتوا و بیان پیشرفت‌ها از زبان زنان در گزارش‌های حقوق بشری و به اطلاع عموم رساندن گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی به عنوان مهمترین پیشنهادها و راهکارها به منظور تقویت و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان به شمار می‌آیند.

واژه‌گان کلیدی: حقوق بشر، زنان، گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر، ایران.

دانشجوی دکتری حقوق عمومی، گروه حقوق، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.^۱

دکتری حقوق عمومی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسول)^۲

دانشیار، گروه حقوق، دانشکده ادبیات، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.^۳

یکی از مسائلی که در عصر حاضر ذهن بسیاری از متفکرین جهان را به خود مشغول داشته مسئله حقوق بشر است. حقوق بشر منعکس کننده آرمان جهانی عدالت و جامعه‌ای است که در آن، هر انسانی بتواند از زندگی شرافتمندانه، همراه با مساوات و کرامت بشری برخوردار گردد (فریدمن و مچانگاما، ۲۰۱۶: ۱۶۹). یکی از حوزه‌هایی که در گزارش‌های ملی حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران مورد توجه قرار گرفته، انعکاس وضعیت و پیشرفت زنان در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... بوده است و گزارش دستاوردهای ایران در طول سالیان اخیر نشان می‌دهد که جایگاه زنان در طی این سال‌ها ارتقا یافته است (شریفی صدر، ۱۳۹۷: ۴۹). قوانین و لوایح زیادی از جمله کاهش ساعات کار زنان شاغل در شرایط خاص و اعطای تابعیت به فرزندان مادران ایرانی و... تصویب و اجرا شده است (کلاهی و عقیفه عابدی، ۲۰۱۶: ۳۳). همچنین حضور بانوان ایران در عرصه‌های جهانی و المپیک در رشته‌های مختلف ورزشی بسیار چشمگیر بوده است و دسترسی زنان به سطوح مختلف تحصیلات عالی در تمامی نقاط کشور، موجب حضور زنان در مناصب حساس و کلیدی همچون قضاوت در دستگاه‌های قضایی شده است (فضائل و احسن نژاد، ۱۳۹۸: ۶۲۳). براساس گزارش دوم بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر ایران نیز، دولت اقدامات حمایتی ویژه‌ای از زنان به ویژه زنان آسیب‌پذیر انجام داده است و توانمندسازی زنان، افزایش خودکفایی زنان سرپرست خانوار و ایجاد گروه‌های همیار زنان سرپرست خانوار، حمایت از زنان کارگر، بهبود وضعیت تغذیه در گروه‌های هدف شامل کودکان، دانش‌آموزان، دختران، مادران باردار و سالمندان از طریق ارائه خدمات مشاوره و مراقبت از رژیم غذایی از این دسته اقدامات می‌باشد (کاظمی زند و مختاری، ۱۳۹۷: ۱۱۶). طبق گزارش سوم بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر ایران نیز حضور زنان در موقعیت‌های تصمیم‌گیری و مشارکت سیاسی، افزایش در سهمیه زنان در استخدام ادارات دولتی، وضعیت ملیت کودکان از زنان ایرانی متاهل با مردان خارجی و لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، از جمله اقدامات جدیدی می‌باشند که دولت برای حمایت از زنان به انجام رسانده است. با اینحال بر اساس توصیه‌هایی که از سوی سایر کشورها طی نشست‌های گروه‌های کاری بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر به ایران در حوزه حقوق زنان صورت گرفت، می‌توان گفت که به نظر می‌رسد علیرغم تلاش‌های انجام شده در بهبود و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر، همچنان مشکلات و مسائلی در حوزه حقوق زنان از نگاه سایر کشورها وجود دارد (ارغوانی پیرسلامی و دهقان، ۱۳۹۵: ۳۸). به عنوان نمونه در توصیه‌های ارائه شده به ایران در نشست اکتبر ۲۰۱۹ بر مواردی همچون ایجاد محیط امن برای فعالیت زنان در حوزه حقوق بشر، مقابله با ختنه زنان، اصلاح قوانین مربوط به سن ازدواج، تلاش بیشتر برای حمایت از زنان در برابر خشونت خانگی، رفع موانع اشتغال زنان و رجوع به اصل برابری زن و مرد اشاره نمود (دادمرزی، ۱۳۹۴: ۱۶). بنابراین، در مجموع می‌توان گفت که مطالعه گزارش‌های ملی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در دوره‌های مختلف بیانگر آن است که علیرغم تلاش‌های چشمگیر انجام گرفته توسط نهاد حقوق بشر قوه قضاییه در زمینه بازتاب عمیق تر وضعیت حقوق زنان در ایران در سالیان اخیر، از آنجاییکه موضوع زنان از جمله مباحث مهمی است که اساساً در بررسی وضعیت همه کشورها توجه ویژه‌ای به آن می‌شود و این نگاه در مورد جمهوری اسلامی ایران غالباً مورد توجه مضاعف می‌باشد، به نظر می‌رسد به تلاش‌های بیشتری در خصوص انعکاس حقوق زنان به منظور بهبود گزارش‌های ملی حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق زنان نیاز باشد. از اینرو، پژوهش پیش رو بنا دارد تا ضمن مطالعه جنبه‌های گوناگون گزارش‌های ملی حقوق بشری جمهوری اسلامی ایران در حوزه حقوق زنان، به ارائه مولفه‌های اثرگذار بر بهبود و اصلاح این گزارش‌ها در حوزه حقوق زنان مبادرت نماید. بنابراین، پرسش اصلی پژوهش

حاضر آن است که راهکارهای اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان چیست؟

۱- مبانی تحقیق

در این پژوهش با توجه به کیفی بودن روش، محقق به دنبال نظریه آزمایشی نبوده بلکه مقرر است که در پایان پژوهش به یک چارچوب مفهومی و نظری جدید برسد. با اینحال به منظور مرور بر اندیشه‌های نظریه پردازان مطرح در این زمینه اشاره ای به نظریه‌های عدالت جان رالز، نظریه عدالت استحقاقی و نظریات مطرح شده در خصوص حقوق زنان از منظر حوزه حقوق بین الملل خواهد شد.

۱-۱ نظریه عدالت جان رالز

به نظر رالز^۱ «خیر» یا فایده، مهم ترین مفهومی است که تداوم و گسترش آن، اصل انصاف و استحقاق را در جامعه از بین می برد. بنابراین وی برای جلوگیری از تضییع «انصاف»، خیر را با حق جایگزین می کند. چون به نظر او عمل عادلانه فی نفسه فضیلت دارد و ابزارگونه نیست. رالز «حق» را مفهومی می داند که قابلیت ساماندهی منصفانه جامعه را دارد و بدین منظور او برخی خصایص مطلق را برای عدالت ذکر می کند که از بین رفتنی نیست و در صورت بی اعتنائی به آن خصایص و ترجیح فایده و سود در جامعه، انصاف نیز از بین خواهد رفت. انگیزه عمل عادلانه در اندیشه رالز نه سود و فایده، بلکه اخلاق و بی طرف است. رالز به این معنا واقف است که جامعه مبتنی بر فایده گرایی صرف، نمی تواند پایدار باشد و از طرف دیگر با این مسئله مواجه است که برابری در تمامی امکانات جامعه، موجب تضییع حق و تعطیلی تولید می شود. بنابراین در چنین وضعیتی رالز میان «آزادی» و «برابری» سازش برقرار کرده و نظریه «عدالت به مثابه انصاف» را طرح می نماید (امیدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۹). جان رالز با الهام از آثار اندیشمندانی مثل جان لاک، کانت و روسو دنبال حل این معضل اجتماعی بود که چگونه «نزاع طبیعی» میان افراد برای بهره مندی بیشتر از دست آوردهای تولیدی یک جامعه را با «عدالت اجتماعی» که متضمن بقای جامعه است آشتی دهد. یعنی رالز به دنبال ترسیم وضعیتی است که در آن قدرت و ثروت به صورت متناسب بین افراد جامعه توزیع شود (کارارو، ۲۰۱۹: ۱۰۸۳). منظور رالز از عدالت در واقع «عدالت اجتماعی» است. یعنی رالز به دنبال فضیلت اشخاص نیست بلکه در تلاش است، اصولی را برای عدالت تنظیم کند تا تضاد منافع افرادی که در اجتماع به دنبال بیشتر کردن سهم خود از توزیع خیرات اجتماعی هستند را به طور منصفانه حل و فصل نماید. به نظر رالز عدالت زمانی محقق می شود که به توزیع صحیح سود و مسئولیت در همکاری اجتماعی برسیم و این امر مربوط به ساخت جامعه و نهادهای تشکیل دهنده آن است. زیرا «نهادهای اجتماعی شیوه دسترسی افراد به منابع را معین می کنند و قواعد تعیین حقوق و امتیازات و رسیدن به قدرت سیاسی و انباشت سرمایه را در بردارند». رالز می گوید، موضوع اصلی عدالت، ساختار اساسی جامعه و سازوکاری است که طی آن نهادهای اجتماعی، حقوق و وظایف اساسی در توزیع و چگونگی تقسیم مزایای حاصل

^۱- John Rawls

^۲- Carraro

از همکاری اجتماعی را تعیین می کنند، بنابراین عدالت همان حذف امتیازات بی دلیل و ایجاد تعادلی واقعی در میان خواسته های متعارض انسان ها است که در ساختار یک نهاد اجتماعی پیش بینی شده است (چاو^۱، ۲۰۱۷: ۱۵۳).

۲-۲ نظریه عدالت استحقاقی

یکی از معانی عدالت «تناسب» است و مطابق این معنی، مقصود از عدالت استحقاقی، وضع یا اجرای مقرراتی متناسب با وضعیت اشخاص و استحقاق آنان است. به همین دلیل می توان از آن به «عدالت تناسبی» نیز تعبیر کرد. تعریف عدالت به رعایت استحقاق ها در آثار فلاسفه قدیم و جدید دیده می شود. گروهی از دانشمندان مسلمان معاصر نیز عدالت را به رعایت استحقاق ها تعریف کرده اند (طباطبائی، ۱۴۱۷: ۳۷۱). شهید مطهری یکی از معانی عدالت را رعایت استحقاق افراد دانسته و درباره آن می نویسد: رعایت حقوق افراد و عطا کردن به هر ذی حق، حق او را؛ و ظلم عبارت است از پایمال کردن حقوق و تجاوز و تصرف در حقوق دیگران. معنی حقیقی عدالت اجتماعی بشری... همین معنی است. تعریف دانشمندان مسلمان از عدالت به رعایت استحقاق ها، مَنخَذ از سخن امام علی (ع) است که در پاسخ پرسش از عدل فرمود: «الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا»: عدالت هر چیز را در جای خود قرار می دهد (مطهری، ۱۳۷۴: ۸۰).

۲-۳ حقوق زنان از منظر حقوق بین الملل

مقدمه و ۳۰ ماده کنوانسیون یا منشور ۱۹۷۹ که یکی از ده ها سند بین المللی در مورد حقوق زن و اعمال تبعیضات مختل ناروا علیه اوست در راستای اصول مندرج در منشور سازمان ملل متحد، اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاقین میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی)، بر حقوق اساسی بشر و مقام و منزلت هر فرد انسانی صرف نظر از جنس، تأکید برابری حقوق زنان و مردان را در زندگی سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به رسمیت شناخته و تنها راه تشکیل نظام مترقی بین المللی را بر اساس مساوات و عدالت در استیفاء برابری بین مردان و زنان می داند. به طور کلی باید گفت کنوانسیون انسان را به عنوان انسان صرف نظر از جنس دارای حقوق می شناسد. از نظر این کنوانسیون «تبعیض» عبارت است از هرگونه تمایز، استثناء یا محدودیت مبتنی بر جنس که بر به رسمیت شناختن حقوق بشر زنان و آزادی های اساسی آنها و بهره مندی و اعمال آن حقوق، بر پایه مساوات با مردان، صرف نظر از وضعیت تأهل آنها، در تمام زمینه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدنی و دیگر زمینه ها، اثر مخرب دارد یا اصولاً هدفش از بین بردن این وضعیت برابر است (حسین زاده و سادات حسینی، ۱۳۹۸: ۱۴۱). پاره ای از اصول و حقوق به رسمیت شناخته شده در این کنوانسیون بین المللی عبارتند از: برابری حقوق زن و مرد در کلیه ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی؛ جایز نبودن تبعیض علیه زنان در کلیه اشکال و توسط هر فرد، سازمان یا شرکت؛ تقسیم مسئولیت بین زن و مرد و جامعه به طور کلی در تربیت کودکان؛ لغو مقررات کیفی در بردارنده تبعیضات علیه زنان؛ انجام اقدامات لازم جهت حمایت از زنان باردار و مادران؛ از میان برداشتن تعصبات، سنت ها و روش های مبتنی بر طرز فکر پست نگری و یا برتری نگری جنسی و یا نقش های کلیشه ای برای مردان و زنان؛ جلوگیری از سوء استفاده از زنان و استثمار آنان؛ اعطای حق شرکت به زنان در کلیه انتخابات و همه پرسی های عمومی در تمام ارگان های منتخب مردمی؛ آزادی انتخاب حرفه و شغل و رفع تبعیض شغلی علیه زنان و برقراری امنیت شغلی و آزادی انتخاب محل اقامت و سکونت؛ ایجاد امکانات و شرایط مساوی با مردان در زمینه شغلی و حرفه ای و در جهت اخذ مدرک تحصیلی از موسسات آموزشی در کلیه رشته ها و امکانات استفاده از بورس ها و سایر مزایای تحصیلی

^۱- Chow

مشابه؛ ایجاد امکانات مشابه برای شرکت فعال زنان در امور ورزشی و تربیت بدنی (باقری و همکاران، ۱۳۹۸). حق زنان در استفاده از بیمه های اجتماعی مختلف از جمله بازنشستگی، بیکاری، بیماری و دوران پیری؛ رعایت اصول بهداشتی برای حفظ سلامتی زنان خصوصا در دوران بارداری و در محیط کار؛ تغذیه مناسب زنان و انجام خدمات رایگان در دوران بارداری و دوران شیردهی نسبت به آنان؛ توجه به رفاه اقتصادی زنان و تسهیل دسترسی آنان به وام ها و اعتبارات مختلف تکنولوژی مناسب خصوصا در مورد زنان روستایی؛ تساوی زنان با مردان در اهلیت قانونی، انعقاد قرارداد، اداره املاک و شرکت در مراحل مختلف دادرسی در دادگاه ها و محاکم؛ برخورداری زنان و مردان از حقوق مساوی و یکسان در مورد انتخاب آزادانه همسر و حقوق و تعهدات مشابه در طی دوران زناشویی و پس از جدایی و تصمیم گیری نسبت به تعداد فرزندان و فاصله زمانی بارداری، قیمومیت، حضانت، سرپرستی و فرزندخواندگی و تشکیل کمیته رفع تبعیض علیه زنان، جهت اجرای مفاد این کنوانسیون که از میان کارشناسانی که دارای صلاحیت نمایندگی هستند و از اشکال مختلف و نظام های حقوقی جهان (کامن لا یا حقوق عرفی و حقوق رومی ژرمنی) می باشند حضور داشته باشند (زندى، ۱۳۹۴). قبل از تصویب کنوانسیون مذکور اسناد معتبر بین المللی دیگری در جهت تساوی حقوق زن و مرد وجود داشت، ولی جهت تأکید، تضمین و رعایت بیشتر و بهتر حقوق زن کنوانسیون جدید به عنوان اولین سند جهانی منع کلیه اشکال تبعیض با روش های موثرتر حمایتی و اجرایی به تصویب رسید. تا آبان ماه ۱۳۸۳ تعداد کشورهای تصویب کننده کنوانسیون به ۱۷۹ کشور یعنی ۹۰ درصد اعضای سازمان ملل متحد رسیده است. «امارات متحده عربی» آخرین کشوری است که این کنوانسیون را در ۶ اکتبر ۲۰۰۶ تصویب کرده است. جالب توجه است که از مجموع ۵۶ کشور اسلامی تاکنون ۱۲ کشور از جمله افغانستان، مصر، اندونزی، عراق، لیبی، سوریه، اردن، بنگلادش و نیجریه، کنوانسیون را تصویب کرده اند (بهروزی لک و شریف پور، ۱۳۹۴).

۲- روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به موضوع پژوهش و به منظور دستیابی به پاسخ های عمیق از روش کیفی بر اساس «تحلیل مضمون» استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را اساتید، کارشناسان و فعالان در حوزه حقوق بشر و حقوق زنان تشکیل می دهند. در پژوهش حاضر از روش نمونه گیری هدفمند استفاده شده است که نمونه گیری تا اشباع نظری ادامه یافته است که در نهایت پس از مصاحبه با ۲۵ نفر اشباع نظری حاصل شده است. برای جمع آوری داده ها در تحقیق حاضر از مطالعات کتابخانه ای شامل کتب و مقالات موجود در کتابخانه ها و مقالات موجود در پایگاههای اینترنتی استفاده شده است. همچنین، در بخش کیفی و در راستای بهره گیری از نظرات و دیدگاه های نخبگان و متخصصان از مصاحبه عمیق استفاده شده است. در پژوهش حاضر، برای تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از مصاحبه ها، از تکنیک تحلیل مضمون استفاده شده است؛ تحلیل مضمون روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده ها است. این روش داده ها را سازماندهی و در قالب جزئیات توصیف می کند. اما می تواند از این فراتر رفته و جنبه های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند (کیگر و وارپیو، ۲۰۲۰).

۳- یافته های پژوهش

۳-۱ تجزیه و تحلیل مصاحبه ها

در این بخش مصاحبه های انجام شده با اساتید، کارشناسان و فعالان در حوزه حقوق بشر و حقوق زنان، با استفاده از روش تحلیل مضمون مورد تحلیل قرار گرفته است. پس از رسیدن به کفایت نظری، محقق با گردآوری مضامین سازمان دهنده در جریان تحقیق و فراوانی مضامین پایه مرتبط با هر کدام از این مضامین سازمان دهنده، اقدام به حذف مضامین نزدیک به هم یا کم اهمیت تر (از منظر کم بودن میزان فراوانی) نموده تا شبکه مضامین فراگیر تحقیق حاصل شود که در جدول شماره ۱ ارائه شده است. علاوه براین، پس از مرور جدول شماره ۱ مضامین سازمان دهنده ای که از منظر محقق به لحاظ محتوایی و درونمایه به هم شبیه هستند، در قالب یک مضمون فراگیر مطرح شده است تا جدول شبکه مضامین فراگیر تحقیق ترسیم گردد که توسط جدول شماره ۲ ارائه شده است:

جدول (۱): شبکه مضامین سازمان دهنده ظهور یافته در جریان پژوهش و فراوانی مضامین پایه مرتبط

ردیف	عنوان مضمون سازمان دهنده	فراوانی مضامین پایه مرتبط
۱	لزوم اجرای کنوانسیون منع تبعیض علیه زنان	۴
۲	ارتقا فرهنگ جامعه	۶
۳	کمبود و به روز نبودن آمار در تهیه گزارش	۷
۴	عدم تناسب رشد و ارتقا (بحث زنان) در حوزه های سیاسی- مدنی و از یک طرف اقتصادی-اجتماعی آموزشی و فرهنگی	۷
۵	توجه به حقوق سیاسی و مدنی زنان	۴
۶	عدم همکاری دولت در ارائه اطلاعات صحیح و همچنین قلب واقعیت	۴
۷	مطرح کردن خلاها و کاستی ها در گزارش ها و ارائه برنامه هایی برای تقویت آنها	۳
۸	استفاده از تولید محتوا و بیان پیشرفت ها از زبان زنان در گزارش های حقوق بشری	۳
۹	صدور شناسنامه به نام مادران	۳
۱۰	اعطای حق حضانت به مادران	۵
۱۱	تعیین سن حداقل ۱۸ سال برای ازدواج	۶
۱۲	به اطلاع عموم رساندن گزارش ملی بررسی دوره ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران	۷
۱۳	خودباوری بیشتر زنان نسبت به دهه های گذشته	۴
۱۴	نیاز به ارتقا جایگاه زنان در نهاد خانواده	۵
۱۵	ضرورت حمایت بیشتر دولت از زنان سرپرست خانوار	۴
۱۶	ناتوانی رسانه های داخلی در ارائه چهره موفق از زن مسلمان ایرانی	۴
۱۷	تکیه بر اصلاحات ظاهری در قوانین بدون پذیرش اصلاحات اساسی	۳
۱۸	ضرورت به رسمیت شناختن زنان در سطح جامعه	۶
۱۹	ایجاد محیط امن اجتماعی، سیاسی و حقوقی برای زنان	۳
۲۰	ضرورت حمایت از زنان در عرصه ورزش	۵

ردیف	عنوان مضمون سازمان دهنده	فراوانی مضامین پایه مرتبط
۲۱	تصویب قوانین حمایت از زنان بر اساس قواعد علمی و کارشناسی و اجتناب از عوام‌گرایی	۴
۲۲	لزوم فرهنگ سازی در کنار تصویب قوانین	۴

جدول (۲): جدول شبکه مضامین فراگیر پژوهش

ردیف	عنوان مضمون فراگیر	شماره عناوین سازمان دهنده زیرمجموعه
۱	لزوم اجرای کنوانسیون منع تبعیض علیه زنان، صدور شناسنامه به نام مادران، اعطای حق حضانت به مادران، تعیین سن حداقل ۱۸ سال برای ازدواج، ایجاد محیط امن اجتماعی، سیاسی و حقوقی برای زنان، ضرورت حمایت از زنان در عرصه ورزش، تصویب قوانین حمایت از زنان بر اساس قواعد علمی و کارشناسی و اجتناب از عوام‌گرایی	۱،۹،۱۱،۱۹،۲۱
۲	ارتقا فرهنگ جامعه، عدم تناسب رشد و ارتقا (بحث زنان) در حوزه های سیاسی-مدنی و از یک طرف اقتصادی-اجتماعی آموزشی و فرهنگی، نیاز به ارتقا جایگاه زنان در نهاد خانواده، خودباوری بیشتر زنان نسبت به دهه‌های گذشته، ناتوانی رسانه‌های داخلی در ارائه چهره موفق از زن مسلمان ایرانی، لزوم فرهنگ سازی در کنار تصویب قوانین، ضرورت به رسمیت شناختن زنان در سطح جامعه، ضرورت حمایت بیشتر دولت از زنان سرپرست خانوار	۲،۴،۱۳،۱۴،۱۵،۱۶،۱۸،۲۲
۳	کمبود و به روز نبودن آمار در تهیه گزارش، عدم همکاری دولت در ارائه اطلاعات صحیح و همچنین قلب واقعیت، تکیه بر اصلاحات ظاهری در قوانین بدون پذیرش اصلاحات اساسی	۳،۶،۱۷
۴	توجه به حقوق سیاسی و مدنی زنان، مطرح کردن خلاها و کاستی‌ها در گزارش‌ها و ارائه برنامه‌هایی برای تقویت آنها، استفاده از تولید محتوا و بیان پیشرفت‌ها از زبان زنان در گزارش‌های حقوق بشری، به اطلاع عموم رساندن گزارش ملی بررسی دوره ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران	۵،۷،۸،۱۲

۲-۳ پاسخ به سوالات تحقیق

سوال اول: گزارش‌های ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان طی سالهای ۲۰۱۰، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۹ از چه نقاط ضعفی برخوردار بوده‌اند؟

سوال اول پژوهش حاضر در خصوص مهمترین نقاط ضعف گزارش‌های ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان طی سالهای ۲۰۱۰، ۲۰۱۶ و ۲۰۱۹ بوده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه

مصاحبه‌شوندگان، کمبود و به روز نبودن آمار در تهیه گزارش، عدم همکاری دولت در ارائه اطلاعات صحیح و همچنین قلب واقعیت و تکیه بر اصلاحات ظاهری در قوانین بدون پذیرش اصلاحات اساسی به عنوان مهمترین نقاط ضعف گزارش‌های ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان طی سالیان اخیر بوده‌اند.

سوال دوم: قوای سه‌گانه چگونه می‌توانند به اصلاح و تقویت گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان کمک نمایند؟

سوال دوم پژوهش پیش رو در خصوص نقش قوای سه‌گانه در اصلاح و تقویت گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان بوده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، لزوم اجرای کنوانسیون منع تبعیض علیه زنان، صدور شناسنامه به نام مادران، اعطای حق حضانت به مادران، تعیین سن حداقل ۱۸ سال برای ازدواج، ایجاد محیط امن اجتماعی، سیاسی و حقوقی برای زنان، ضرورت حمایت از زنان در عرصه ورزش، تصویب قوانین حمایت از زنان بر اساس قواعد علمی و کارشناسی و اجتناب از عوام‌گرایی به عنوان اهم نقش‌هایی است که دولت، مجلس و قوه قضاییه در اصلاح و تقویت گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان می‌توانند ایفا نمایند.

سوال سوم: ایجاد محیط امن برای فعالیت زنان در سطح جامعه چگونه می‌تواند در بهبود و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان اثرگذار باشد؟

سوال سوم پژوهش حاضر در مورد نقش ایجاد محیط امن برای فعالیت زنان در سطح جامعه در بهبود و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان بوده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، ارتقا فرهنگ جامعه، عدم تناسب رشد و ارتقا (بحث زنان) در حوزه‌های سیاسی-مدنی و از یک طرف اقتصادی-اجتماعی آموزشی و فرهنگی، نیاز به ارتقا جایگاه زنان در نهاد خانواده، خودباوری بیشتر زنان نسبت به دهه‌های گذشته، ناتوانی رسانه‌های داخلی در ارائه چهره موفق از زن مسلمان ایرانی، لزوم فرهنگ سازی در کنار تصویب قوانین، ضرورت به رسمیت شناختن زنان در سطح جامعه و ضرورت حمایت بیشتر دولت از زنان سرپرست خانوار از مهمترین مولفه‌های ایجاد محیط امن برای فعالیت زنان در سطح جامعه به شمار می‌آیند که قادر هستند زمینه‌های بهبود و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران را فراهم نمایند.

سوال چهارم: پیشنهادات و راهکارهای شما به منظور تقویت و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان چیست؟

سوال چهارم پژوهش پیش‌رو در مورد پیشنهادات و راهکارهای شما به منظور تقویت و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان بوده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، توجه به حقوق سیاسی و مدنی زنان، مطرح کردن خلاها و کاستی‌ها در گزارش‌ها و ارائه برنامه‌هایی برای تقویت آنها، استفاده از تولید محتوا و بیان پیشرفت‌ها از زبان زنان در گزارش‌های حقوق بشری و به اطلاع عموم رساندن گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی به عنوان مهمترین پیشنهادات و راهکارها به منظور تقویت و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران در حوزه زنان به شمار می‌آیند.

یکی از کشورهایی که طی سال‌های گذشته نحوه تعامل آن چه با کمیسیون و چه با شورا همیشه با چالش همراه بوده، جمهوری اسلامی ایران است. تقریباً هر ساله به جز چند سال پایان کار کمیسیون و سال‌های آغازین شروع به فعالیت شورا همواره مسئله حقوق بشر در ایران یکی از مسائل مهم و مورد بحث جلسات این نهادها بوده و تاکنون چهار گزارشگر ویژه برای بررسی وضعیت حقوق بشر در ایران از سوی کمیسیون حقوق بشر و شورای حقوق بشر انتخاب شده است. این نحوه تعامل سبب شده که هر ساله قطعنامه‌ای از سوی کمیته سوم مجمع عمومی سازمان ملل علیه جمهوری اسلامی ایران در خصوص مسئله حقوق بشر صادر شود. یکی از مواردی که در قالب قطعنامه‌های صادر شده علیه جمهوری اسلامی ایران به آن اشاره می‌شود، بحث وضعیت زنان و حقوق آنها در ایران است. هر چند، جمهوری اسلامی ایران با اعتقاد راسخ به ظرفیت‌های ملی و تکیه بر پشتوانه مردمی همواره تلاش نموده که از همه ابزارها و امکانات برای تأمین حقوق و نیازهای مردم خود به ویژه زنان استفاده نماید و همچنین با اتخاذ رویکردی سازنده و مشارکت‌جویی در فرآیند گزارش دوره‌ای و گزارش‌دهی به موقع با شیوه‌های گوناگون و اجرای توصیه‌ها، موجب پیشرفت و ارتقای حقوق بشری در سطح بین‌المللی شود، با اینحال قادر نبوده است نظر اکثریت اعضای بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر در خصوص احترام به حقوق زنان در ایران را جلب نماید. در قانون اساسی به کرات به کرامت و شخصیت انسان، اعم از زن و مرد توجه جدی شده، مثلاً بند ۶ اصل دوم این قانون، توجه خاصی بر حفظ شخصیت انسانی زن و زمینه‌سازی برای رشد شخصیت او تأکید کرده است. یا در بخشی از مقدمه قانون اساسی، پس از معرفی خانواده به عنوان «واحد بنیادین جامعه» در مورد شخصیت انسانی برداشتی خارج از شی بودن دارد که اساس خانواده بر او استوار است. با این حال باید گفت با وجود تلاش‌های زیادی که در سال‌های اخیر برای ارتقای شخصیت فردی و جایگاه اجتماعی زنان در نظام جمهوری اسلامی صورت گرفته است، هنوز زنان به جایگاه مطلوبی که در خور آنان است دست نیافته‌اند و هویت زنان چنان‌که باید به رسمیت شناخته نشده است. از جمله: ۱. در عرصه خانواده که مهم‌ترین صحنه بروز و ظهور جایگاه و موقعیت خطیر زنان است، همچنان شأن و منزلت زنان دستخوش تعصب‌ها و جهالت‌های مردانی است که مستبدانه تصمیم می‌گیرند. ۲. در عرصه اجتماعی بسیاری از زنان سرپرست خانوار که حمایت‌های ناچیز دولت تکافوی مخارج سنگین آنها را نمی‌دهد، به مشاغل سخت یا مشاغلی که تناسبی با شأن انسانی آنها ندارد، روی آورده‌اند و هیچ آینده روشنی هم برای اصلاح این وضع وجود ندارد. و در نهایت رسانه‌های دیداری و شنیداری نظام، تاکنون از ارائه یک چهره موفق از زن مسلمان ایرانی عاجز بوده‌اند و در سریال‌ها و فیلم‌هایی که ارائه می‌دهند تنها به ارائه چهره‌ای کلیشه‌ای و منفعل از زنان و دختران بسنده کرده‌اند. در مجموع با توجه به یافته‌های تحقیق، به منظور تقویت و اصلاح گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر نیاز است اصلاحات اساسی در زمینه فرهنگ جامعه و حقوق زنان صورت پذیرد. در این راستا، توسعه حقوق سیاسی و اجتماعی زنان می‌تواند نقش پررنگی در بهبود گزارش‌های حقوق بشر ایفا می‌نماید. چرا که کشورهای غربی به عنوان مهم‌ترین مخالفان وضعیت حقوق بشر در ایران، غالباً بر حقوق سیاسی و مدنی زنان ایرانی تأکید دارند. علاوه بر این، ارتقا فرهنگ جامعه و به رسمیت شناختن حقوق زنان در جامعه نیز می‌تواند روند تصویب قوانین را تسهیل نماید. علاوه بر اینها، مطرح کردن خلاها و کاستی‌ها در گزارش‌ها و ارائه برنامه‌هایی برای تقویت آنها، استفاده از تولید محتوا و بیان پیشرفت‌ها از زبان زنان در گزارش‌های حقوق بشری و به اطلاع عموم رساندن گزارش ملی بررسی دوره‌ای جهانی حقوق بشر جمهوری اسلامی می‌تواند به عنوان روش‌هایی به منظور تقویت گزارش‌ها مورد توجه مسئولان و دست‌اندرکاران قرار گیرد.

منابع

۱. Arghavani Pirsalami, Fariborz, Dehghan, Mojtaba. (2016). Constitution and Human Rights in the Legal System of the Islamic Republic of Iran, Quarterly Journal of Islamic Revolution Research, Vol.6. No. 20, pp. 33-5۹.
۲. Bagheri, Mohammad Saber, Izadi Fard, Ali Akbar, Mohseni Dehklani, Mohammad (1398). Jurisprudential and legal study of the presence of women in sports venues. National Conference on Physical Education, Nutrition and Sports Medicine, Mashhad.
۳. Behrozi Lak, Gholamreza, Sharifpour, Maryam (2015). A Study of the Jurisprudential Principles of Women's Political Rights in the Constitution of the Islamic Republic of Iran. Women's Research Quarterly, Vol.6. No. 1, pp. 17-3۳.
۴. Carraro, V.(2019).Promoting Compliance with Human Rights: The Performance of the United Nations' Universal Periodic Review and Treaty Bodies. International Studies Quarterly, Vol.63. No. 4, pp. 1079-1093.
۵. Chow, J. T.. North Korea's participation in the universal periodic review of human rights. Australian Journal of International Affairs, Vol.71. No. 2, pp. 146-1۶۳, ۲۰۱۷.
۶. Dadmarzi, Seyed Mehdi (1394). The role of gender differences in the occurrence of marriage from the perspective of domestic and Western law. Quarterly Journal of Gender and Family Studies, Vol.3. No. 2, pp. 11-3۱.
۷. Fazaeli, Mustafa, Ahsannejad, Massoud. (1398). A Comparative Study of Some of the Provisions of the Special Rapporteurs of the Human Rights Council on the Situation of Human Rights in Iran with the Iranian Legal System, Quarterly Journal of Comparative Studies, Vol.10. No. 2, pp. 617-368.
۸. Freedman, Rosa, & Mchangama, Jacob,(2016). "Expanding or Diluting Human Rights?: The Proliferation of United Nations Special Procedures Mandates ,"Human rights quarterly, Vol.38, No. 1, pp. 164-1۹۳.
۹. Hosseinzadeh, Javad, Sadat Hosseini, Vahideh. (1398). A new analysis on economic protection of the wife in the Family Protection Law (1391). Legal Research Quarterly, Vol.22. No. 88, pp. 135-158.
۱۰. Kazemi Zand, Ali Asghar, Mokhtari, Mehdi (1397). A Comparative Study of Women's Rights in the Qur'an and the Universal Declaration of Human Rights. Quarterly Journal of Private and Criminal Law Research (Encyclopedia of Law and Politics), Vol.14. No. ۳۶, pp. ۱۱۱-۱۲۴.
۱۱. Kiger, M. E., & Varpio, L. Thematic analysis of qualitative data: AMEE Guide No. 131. Medical teacher, Vol.42. No. 8, pp. 846-8۵۴, ۲۰۲۰.
۱۲. Koolae, Elahe, & Afife Abedi, A Glance on Iranian Women Political Participation in 2001-۲۰۱۱, International Studies Journal (ISJ), Vol.13, No. 2, (50), pp. 29-4۸, ۲۰۱۶.

۱۳. Sharifi Sadr, Mansoura (1397). A Review of the Global Periods of the Human Rights Council and the Situation of Women in Iran, Quarterly Journal of International Studies, Vol.15. No. 2,(58), pp. 68-43.
۱۴. Zandi, Mohammad Reza (1394). Judicial procedure of Tehran Province Courts of Appeal in family matters - alimony, dowry and its return, retribution and dowry, dowry and installments, Tehran, Jangal Publications.